

УДК 53 (07)

Стецик С. П.
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
Кузьменко Л. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

У статті розглянуті питання конкретної методики вивчення властивостей особистості учня, представлена відповідна “Карта стилів”, до якої включені наступні чинники: спосіб розумової діяльності (аналітичний або синтетичний); тип діяльності (імпульсний або рефлексія), тип сприйняття (візуальний, аудіальний або кінестетичний (тілесний)).

Ключові слова: методика вивчення, особистість учня, вивчення особистості.

У кожному класі є учні, які не можуть працювати в загальному ритмі всього класу. До них відносяться і відстаючі учні, й учні, які випереджають середній темп роботи. Найімовірніше, це відбувається тому, що стиль навчання учня і стиль викладання вчителя не співпадають: те, що очікує вчитель на уроці, не співпадає з навчальними можливостями учнів. У такій ситуації виникає “конфлікт стилів”.

Під стилем ми розуміємо сукупність прийомів роботи, діяльності, поведінки, дотримуючись одного з визначень, даних В. Полонським у “Словнику освіти та педагогіки” [3].

Щоб подолати цей конфлікт, необхідно знати особливості кожного учня, для визначення якого в ході нашого дослідження на основі наукових праць [2; 4] була розроблена так звана “Карта стилів” (КС).

В основу “Карти стилів” покладені чинники, що характеризують роботу учня на уроці: ініціативність (І), ризикованість (Р), допитливість (Д), креативність (К), незалежність (Н), відповідальність (В), здібність до самовираження (С), загальні здібності (ЗЗ). Кожному з указаних чинників була дана своя характеристика, і кожен з них оцінювався за 5-ти бальною шкалою (5 – дуже сильно виражено; 4 – сильно виражено; 3 – вище середнього; 2 – середній рівень; 1 – нижче середнього).

Характеристика чинників наведена в табл. 1.

Т а б л и ц я 1

Основні характеристики роботи учня на уроці

Характеристика	Зміст характеристики
Ініціативність 54321	Добре справляється з обов’язками, успішно виконує завдання, наполегливий, оптимістичний, самокритичний, прагне поліпшити результат діяльності
Ризикованість 54321	Часто йде на ризик, безрозсудний, сміливий
Допитливість 54321	Ставить багато запитань, прагне дізнатися принципи: сенс подій, суть явищ.
Креативність 54321	Проявляє гнучкість у думках, високу продуктивність мислення, бачить різноманіття, варіативність, неоднозначність предметів, явищ
Незалежність 54321	Вважає за краще працювати самостійно, потребує мінімального керівництва, автономний у поведінці

<i>Характеристика</i>	<i>Зміст характеристики</i>
Відповідальність 54321	Уважно відноситься до усних і письмових вказівок, спокійний, обов'язковий
Загальні здібності 54321	Хороша пам'ять, уміє концентрувати увагу на головному, схильність до узагальнень і глибокого розуміння
Самовираження 54321	Уміє "Про себе заявити", легко структурує і виражає свої думки, зазвичай вільно сприймається оточуючими

Окрім перерахованих у "Карті стилів" до неї включені наступні чинники: спосіб розумової діяльності (аналітичний або синтетичний); тип діяльності (імпульсний або рефлексія), тип сприйняття (візуальний, аудіальний або кінестетичний (тілесний)). Учні синтетичного типу діяльності легко будують ціле з частин, люблять діяти за схемами, люблять конкретність, проявляються, коли подаються завдання в "життєвому" контексті; плутаються в завданнях варіантів, що вимагають вибору, нудьгують на уроках, де треба розв'язувати однотипні завдання, будь-яка діяльність, що вимагає постійного контролю, дається їм нелегко.

Учні аналітичного типу діяльності схильні до вербальних видів діяльності, люблять протиставляти, дискутувати, завжди контролюють свою діяльність, свою розумову діяльність ведуть від загального до конкретного. Учням синтетичного способу діяльності типу рефлексії в практичній діяльності завжди потрібний час для виконання завдання. Учні імпульсного типу діяльності швидко виконують завдання і прагнуть перейти до наступного. Учні з аудіальним типом мислення точніше сприймають інформацію на слух. Для учнів з візуальним типом мислення інформації зорове сприйняття найбільш адекватне. Учням з тілесним (кінестетичним) типом мислення (пов'язаним з дотиком, відчуттям) легше навчатися, спираючись на свій власний досвід.

Облік перерахованих чинників дозволить оптимально підбирати завдання для кожного учня й ефективно організувати процес навчання фізики, визначаючи співвідношення між стилем навчання і стилем учіння на уроці. Для цього необхідно: визначити стиль навчання кожного учня; місце в "Карті стилів"; визначити усереднений стиль класу; виділити учнів, стиль навчання яких не відповідає усередненому стилю; з'ясувати, на який стиль орієнтовані навчальні матеріали та їх відповідність усередненому стилю класу; розробити або підібрати відповідні технології навчання.

На підставі проведеного аналізу учні об'єднуються в групи, що характеризуються однотипним стилем навчання. Відповідно до цього для кожної групи учнів підбираються оптимальні завдання, що, зрештою, і дозволяє створити той самий баланс усередині класу, що забезпечує максимально ефективну роботу кожного учня і вчителя на уроці. Один із експериментів, наприклад, був проведений в 10-А класі Жашківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 Жашківської РДА. Спостереження велися протягом 6 місяців. Результати спостережень зведені в "Карту стилів" і відображені в таблиці 2.

Позначення, використані в таблиці.

Загальні чинники:

- І – ініціативність;
- Р – ризикованість;
- Д – допитливість;
- К – креативність;
- Н – незалежність;
- В – відповідальність;
- ЗЗ – загальні здібності;
- С – самовираження.

Способи розумової діяльності:

- С – синтетичний;
- А – аналітичний тип діяльності;

- Р – рефлексорний;
- І – імпульсний тип сприйняття;
- К – кінестетичний;
- В – візуальний;
- А – аудіальний.

На підставі аналізу “Карти стилів” було виявлено, що усереднений стиль класу має наступні характеристики:

- синтетичний – за способом розумової діяльності;
- аудіовізуальний – за типом сприйняття;
- рефлексія – за способом здійснення діяльності.

При цьому були виділені 3 групи учнів:

- група учнів (3 особи), показники яких нижчі за середній рівень;
- група учнів (6 осіб) з підвищеною мотивацією, що мають показники, які перевищують середній рівень;
- група учнів (16 осіб), що має середні показники.

Таблиця 2

“Карта стилів”

№ п/п	ПІБ учня	І	Р	Д	К	Н	В	ЗЗ	С	Способи розумової діяльності		Тип діяльності		Тип сприйняття		
										С	А	Р	І	К	В	А
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	Акулінічев О.	3	2	3	3	3	3	3	3	+		+			+	+
2.	Антоненко С.	2	1	2	2	2	2	2	2	+		+		+	+	
3.	Бондар Ю.	2	2	2	2	2	2	2	3	+		+		+		
4.	Бондаренко О.	4	3	5	4	4	4	5	4		+	+			+	+
5.	Бориславська Н.	4	3	5	4	4	4	4	5		+	+				
6.	Винаренко І.	4	3	5	4	4	4	5	5		+	+			+	+
і т.д.																

Отже, на основі КС нами було виявлено три типологічні групи, особливості яких відображені в табл. 3.

Таблиця 3

Типологічні групи

Умовний тип групи	Відмінні особливості			
	Спосіб розумової діяльності	Тип сприйняття	Спосіб здійснення діяльності	Інші особливості
І тип	Аналітичний	Аудіовізуальний	Рефлексія	І, Д, В, К, Р, ЗЗ, Н, С виражені в сильному ступені

Умовний тип групи	Відмінні особливості			
	Спосіб розумової діяльності	Тип сприйняття	Спосіб здійснення діяльності	Інші особливості
2 тип	Синтетичний	Аудіовізуальний	Рефлексія	І, Д, В, К, Р, ЗЗ, Н, С виражені в середньому ступені
3 тип	Синтетичний	Кінестетичний	Рефлексія	І, Д, В, К, Р, ЗЗ, Н, С виражені слабо

Можливий ще один умовний тип групи, коли спосіб здійснення діяльності імпульсний. У даному первинному дослідженні лише одна людина віддавала перевагу імпульсному типу діяльності. В подальших дослідженнях учнів з таким типом діяльності виявлені не були.

Таким чином, для здійснення процесу навчання фізики в сучасній школі доцільно використовувати методичну модель реалізації індивідуального підходу на основі використання інноваційних освітніх технологій. В основу цієї моделі покладені діагностика знань і вмінь, а також вивчення властивостей особистості кожного учня. Вибір або розробка оптимальних технологій навчання включає відбір змісту навчального матеріалу, форм, методів і засобів навчання.

Використана література:

1. Андреева В. М. Настільна книга педагога / В. М. Андреева, В. В. Григорап. – Х. : Основа, 2006. – 352 с.
2. Белозерцева Т. В. Педагогические технологии формирования рефлексии школьников в процессе обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т. В. Белозерцева. – М., 2000. – 16 с.
3. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М. : Высшая школа, 2004. – С. 32; С. 73; С. 153.
4. Потапов А. С. Педагогические условия дифференциации обучения школьников в зависимости от особенностей восприятия учебной информации : автореф. дис. ... канд. пед. наук / А. С. Потапов. – М., 2000. – 16 с.

Стецик С. П., Кузьменко Л. В. Методика изучения свойств личности ученика на уроках физики.

В статье рассмотрены вопросы конкретной методики изучения свойств личности ученика, представлена соответствующая “Карта стилей”, к которой включены следующие факторы: способ умственной деятельности (аналитический или синтетический); тип деятельности (импульсный или рефлексия), тип восприятия (визуальный, аудиальный или кинестетический (телесный)).

Ключевые слова: методика изучения, личность ученика, изучение личности.

Stecik S. P., Kuzmenko L. V. Method of study of properties of personality of student on the lessons of physics.

In the articles considered of question of concrete method of study of properties of personality of student, the proper “Card of styles”, which the followings factors are included to, is presented: method of intellection (analytical or synthetic); types of activity (impulsive or reflection), types of perception (visual, corporal).

Keywords: method of study, personality of student, study of personality.